



Grunnlovsforslag 30

(2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande

Dokument 12:30 (2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H. Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovsfesting av sivile og politiske menneskerettigheter

Til Stortinget

Bakgrunn

Undertegnede fremmer med dette forslag om grunnlovsfesting av en rekke sivile og politiske menneskerettigheter på bakgrunn av forslaget i Dokument 16 (2011–2012).

Forslaget fremmes av en tverrpolitisk gruppe representanter for å gi Stortinget et bredest mulig vurderingsgrunnlag for behandlingen i neste periode. Det er gitt at ikke alle forslagsstillerne stiller seg bak samtlige paragrafer og/eller alternativer.

Stortingets presidentskap besluttet den 18. juni 2009 å nedsette et utvalg til å utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det formål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter grunnlovs rang.

Utvalget ble gitt følgende mandat:

«Stortingets presidentskap oppnevner et utvalg som skal utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det mål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter Grunnlovs rang. Utvalgets arbeid inngår som en del av Stortingets forberedelser i anledning Grunnlovens 200-årsjubileum i 2014.

Grunnloven regulerer enkelte grunnleggende menneskerettigheter. Dagens tradisjon med enkeltre-

visjoner av bestemmelser gjør at både tema og innfallsvinkel kan virke nokså tilfeldig. For behandling i kommende periode foreligger det flere grunnlovsforslag blant annet om diskriminering, retten til bolig og rett til asyl.

Det er derfor nødvendig å se de ulike grunnlovsbestemmelsene om menneskerettigheter i en sammenheng med tanke på en opprydding i og tilpassing av Grunnloven til dagens forhold. Grunnloven § 110 c lyder: 'Det paaligger Statens myndigheter at respektere og sikre menneskerettighetene. Nærmere bestemmelser om gjennomførelsen af Traktater herom fastsættes ved lov.'

Norge har inkorporert en rekke internasjonale menneskerettskonvensjoner i sin lovgivning som i dag har forrang i forhold til annen lovgivning, hvis det er motsetning. Det er derfor viktig at det blir foretatt en prinsipiell og samlet vurdering av menneskerettighetenes plass i Grunnloven, hvor også forholdet til menneskerettslovens forrangsregel og spørsmålet om rettighetene skal kunne påberopes for domstolene, trekkes inn.

Hensikten med gjennomgangen vil være å sikre de allmenngyldige menneskerettsprinsippene i Grunnloven, og ikke få en opplisting av enkeltrettigheter, som naturlig hører hjemme i ordinær lovgivning.

Utvalget vurderer på dette grunnlag hvordan Grunnlovens vern av menneskerettighetene bør utformes.

Det forutsettes at den politiske avtalen som ble inngått mellom de sju partiene på Stortinget 10. april 2008 om staten og Den norske kirke (jf. Innst. S. nr. 287 (2007–2008)) ligger til grunn for utvalgets arbeid.

Forslag til nye bestemmelser skal ta utgangspunkt i norsk grunnlovstradisjon, og dagens grunnlov skal være retningsgivende med hensyn til tekstens omfang, utforming, struktur og inndeling. Utvalget kan foreslå nødvendige redigeringsmessige endringer som følge av de materielle endringer som foreslås.

Utvalgets rapport avgis til Stortingets presidentskap innen 1. januar 2012.»

Som medlemmer i utvalget ble oppnevnt:

Inge Lønning (leder), professor emeritus i teologi ved Universitetet i Oslo og tidligere president i Lagtinget.

Carl I. Hagen, rådgiver og tidligere visepresident i Stortinget.

Jan E. Helgesen, førsteamanuensis i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Hilde Indreberg, høyesterettsdommer.

Kari Nordheim-Larsen, fylkesmann i Telemark.

Pål W. Lorentzen, høyesterettsadvokat, Bergen.

Janne Haaland Matlary, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Kari Nordheim-Larsen erstattet tidligere utvalgsmedlem Grete Faremo etter at Faremo ble utnevnt til forsvarsminister høsten 2009.

Utvalget avga 19. desember 2011 sin rapport til Stortingets presidentskap. Rapporten er trykt som Dokument 16 (2011–2012).

Utvalget har vist til at det i hovedsak er to mulige modeller for plassering av nye menneskerettighetsbestemmelser i Grunnloven.

Modell 1 innebærer at de nye bestemmelsene skrives inn mellom de allerede eksisterende bestemmelser i Grunnloven del E Almindelige Bestemmelser. Dette betinger at man slår sammen enkelte bestemmelser, og at man utvider § 110-serien til å omfatte også en ny § 110 d, § 110 e og § 110 f.

Modell 2 innebærer at man flytter de paragrafene i Grunnloven del E som ikke omhandler menneskerettigheter, til en ny del F under overskriften Almindelige Bestemmelser. Del E kan da forbeholdes menneskerettighetene. Av disse to modellene har utvalget foreslått modell 2. En klar fordel med denne modellen er slik utvalget ser det at det vil komme tydelig frem hvilke bestemmelser som utgjør menneskerettigheter. Fordelen med modell 1 er at flere av de kjente paragrafnumrene vil kunne videreføres enn om man velger modell 2. For i størst mulig grad å bøte på denne ulempen ved modell 2 har utvalget valgt å beholde de mest kjente paragrafene også innenfor modell 2. Dette gjelder § 96 første punktum (lovskravet i strafferetten), § 97 (forbud mot tilbakevirkende lover), § 100 (ytringsfrihet), § 105 (ekspropriasjonserstatningsvern) og § 110 (rett til utkomme av arbeid).

Utvalget har foreslått at det opprettes en ny del F i Grunnloven som får tittelen Almindelige Bestemmelser, samtidig som del E videreføres under tittelen Menneskerettighetene. De bestemmelser som ikke omhandler menneskerettigheter, og som nå står i del E, bør derfor flyttes til ny del F. Dette vil gjøre det mulig å samle både nye og eldre menneskerettighetsbestemmelser i en ny del E.

For å gjennomføre en ny del E om Menneskerettighetene og en ny del F med Almindelige Bestemmelser må de bestemmelsene som ikke omhandler menneskerettigheter i den nåværende del E, flyttes til ny del F. Bestemmelsene som skal flyttes til del F, må først oppheves og deretter vedtas med nytt paragrafnummer. Dette vil ikke endre det materielle innholdet i de bestemmelsene som flyttes.

Det er heller ikke mange bestemmelser det vil være tale om å flytte. De grunnlovsbestemmelser som ikke hører naturlig hjemme i en oppdatert fremstilling av menneskerettighetene i del E, er følgende:

- embeter i staten (§ 92)
- tiltredelse til internasjonale organisasjoner (§ 93)
- sivillovbok (§ 94)
- geistlighetens gods (§ 106)
- odels- og åsetesrett (§ 107)
- adelsforbud (§ 108)
- verneplikt (§ 109)
- regler om flagget (§ 111)
- endringer av Grunnloven (§ 112)

Menneskerettighetsutvalget har foreslått at disse bestemmelsene oppheves og deretter vedtas med nytt paragrafnummer under en ny del F i Grunnloven.

Et annet spørsmål er om noen av disse bestemmelsene bør oppheves med endelig virkning fordi de mangler relevans i dagens samfunn. Utvalget har sett nærmere på om Grunnloven §§ 94, 107 og 108 overhodet bør videreføres i en ny del F i Grunnloven. De øvrige bestemmelsene har utvalget ikke vurdert nærmere, fordi disse bestemmelsene faller helt utenfor utvalgets mandat. Dette er bestemmelser som i stedet foreslås videreført i uendret form i ny del F.

Utvalget foreslår at Grunnloven § 94 oppheves, og at Grunnloven §§ 92, 93, 106, 107, 108, 109, 111 og 112 flyttes til ny del F.

Utvalget viser i sin begrunnelse for å oppheve Grunnloven § 94 til at det er en overgangsbestemmelse som først og fremst gir uttrykk for at lov- og skattevedtak truffet forut for 17. mai 1814 fortsatt er gyldige i og med vedtakelsen av Grunnloven. Bestemmelsen har stått uendret siden 1814, og lyder som følger:

«En ny almindelig civil og kriminal Lovbog skal foranstaltes udgivet paa første eller, om dette ikke er muligt, paa andet ordentlige Storthing. Imidlertid blive Statens nu gjældende Love i Kraft, forsaavidt de ei stride imod denne Grundlov eller de provisoeriske Anordninger, som imidlertid maatte udgives.

De nuværende permanente Skatter vedblive ligeledes til næste Storthing.»

Bestemmelsens første ledd første punktum tar sikte på at det skal utarbeides en ny lovbok så snart som mulig etter 1814. I første ledd annet punktum

fastslås at lovgivning gitt forut for 17. mai 1814 er gyldig, med mindre lovene strider mot Grunnloven eller mot provisoriske anordninger. I annet ledd understrekes det at skattebeslutninger truffet forut for 17. mai 1814 er gyldige frem til det neste storting trer sammen etter 17. mai 1814.

I dag må første ledd første punktum og annet ledd utvilsomt kunne sies å ha utelukkende historisk interesse. I disse setningene er det bare situasjonen like etter vedtakelsen av Grunnloven som reguleres. En egen «kriminallovbok» kom først med kriminalloven av 1848, siden erstattet av straffeloven av 1902. Tanken om å få vedtatt en egen «sivillovbok» til regulering av den sivile retten synes nå å være oppgitt. Det vil derfor ikke medføre noen realitetsendring, verken symbolsk, politisk eller rettslig, om disse delene av Grunnloven § 94 oppheves.

Første ledd annet punktum kan til dels sies å ha en viss betydning utover den historiske interesse. Dette har sammenheng med at det fortsatt er spredte enkeltbestemmelser fra tiden forut for 1814 som har gyldighet i Norge i dag.

Utvalget viser til at det foreligger en snart to hundre år lang praksis for at lovene forut for 1814 er gyldige inntil de oppheves, og at ingen lovgivning kan stride mot Grunnloven. Det ligger i vårt konstitusjonelle system at Grunnloven er den høyeste rettskilde, og det er innlysende at det ikke kan gjøres unntak for lover gitt før 1814.

Grunnloven § 94 har vært foreslått opphevet flere ganger tidligere, men dette har ikke fått gjennomslag. Begrunnelsen har vært at dette ville skape «uklarhet i rettskildesystemet». Med presiseringen i § 17 med virkning fra 1. oktober 2009 skulle det være mindre grunn til at slik uklarhet vil oppstå. Gjennom dagens § 17 skulle det være en sikker forståelse, både basert på ordlyd og praksis i årene etter 1814, at lover gitt forut for 1814 ikke vil ha gjennomslag overfor provisoriske anordninger dersom det foreligger motstrid. Det vil derfor ikke ha noen rettslig betydning om hele Grunnloven § 94 oppheves.

Utvalget har derfor foreslått at § 94 oppheves.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012), s. 98 flg.

Inndeling av rettigheter

Menneskerettighetsutvalget har vurdert ulike inndelinger av rettigheter.

Menneskerettighetene har i noen sammenhenger vært delt inn i det som gjerne er omtalt som første, andre og tredje generasjons rettigheter, der man kan tenke seg at første generasjons rettigheter er mer sentrale enn øvrige rettigheter. Det har vært vanlig å operere med en slik inndeling som en forklaringsmodell for rettighetenes utvikling, men modellen er van-

skelig å forene med FN's forutsetning om at rettighetene i de ulike menneskerettighetskonvensjonene må forstås i sammenheng. Utvalget viser derfor til at inndelingen er omstridt. Utvalget viser videre til at den norske Grunnloven i dag inneholder bestemmelser som kan henføres til samtlige av disse kategoriene.

Med første generasjons rettigheter siktes det gjerne til de klassiske sivile og politiske rettigheter. Dette er i første omgang de rettighetene som sikrer individene adgang til politisk/demokratisk deltakelse, både gjennom retten til deltakelse i frie og hemmelige valg og gjennom retten til å delta i samsfunnsdebatten. Derneft er det de rettigheter som skal sikre mot vilkårlig fengsling og straff, samt et generelt torturforbud og retten til å få sin sak prøvet for uavhengige domstoler. I noen grad er dette rettigheter som er sikret gjennom den nåværende Grunnloven, jf. § 50 (stemmerett), § 96 (ingen straff uten lov og dom, og forbud mot tortur i avhør), § 99 (ingen arrest eller fengsling uten lov) og § 100 (ytringsfrihet).

Til andre generasjons rettigheter har det vært vanlig å regne de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Dette er de rettighetene som sikrer individene en rimelig levestandard, grunnleggende skolegang, nødvendig helsehjelp mv. Enkelte grunnlovsbestemmelser, som ekspropriasjonserstatningsvern i § 105, rett til utkomme fra arbeid i § 110 og samisk språk og kultur i § 110 a, kan sies å falle i denne kategorien.

Med tredje generasjons rettigheter har det gjerne vært siktet til de kollektive rettighetene som omfatter menneskeheten, som for eksempel retten til fred og retten til et sunt miljø, jf. for eksempel Grunnloven § 110 b.

En tredje måte å dele inn rettigheter på er å ta utgangspunkt i de rettigheter som sikrer respekt for individenes frihet på den ene siden, og rettigheter som sikrer menneskeverd og likeverd på den annen. Individenes frihet kan langt på vei sies å være en rettighet som er kostnadsfri for staten, i den forstand at staten ikke må benytte økonomiske ressurser, bare avstå fra å gripe inn i individenes frihet til å ytre seg, deres frihet til å danne foreninger, deres frihet til å møtes i forsamlinger, deres rett til å bevege seg fritt i landet, deres frihet til å velge sitt yrke, deres frihet til å utøve sin religion og deres frihet til å uttrykke sin kultur.

De rettigheter som i første rekke bidrar til likeverd og menneskeverd, vil typisk være forbud mot straff uten lov og dom, retten til rettferdig rettergang, forbud mot tilbakevirkende lover, retten til respekt for privatliv og familieliv, forbud mot diskriminering, retten til skolegang og utdanning, samt retten til nødvendig helsehjelp og en tilfredsstillende levestandard. I noen grad vil dette være rettigheter som kre-

ver innsats av økonomiske ressurser. Skal rettighetene ha noen verdi, må for eksempel myndighetene forsøke å sikre at private ikke krenker andres rett til respekt for privat- og familieliv, eller at private ikke diskriminerer hverandre. Tilsvarende må myndighetene stille med et domstolsapparat som ivaretar kravene til en rettferdig rettergang.

Når det skal tas stilling til hvilke rettigheter som er sentrale, vil det etter utvalgets syn også være av betydning å se på hvilken aktualitet de ulike rettighetene har i dag, herunder hvilke rettigheter som aktivt benyttes mellom private og i forvaltningens og domstolenes arbeid. En grunntanke må være at Grunnloven skal ivareta sentrale verdier i dagens norske samfunn, men samtidig gjenspeile de verdiene som har overlevd over tid. Å grunnlovfeste disse verdiene vil være et bidrag til å sikre at også fremtidige generasjoner vil kunne nyte godt av disse rettighetene.

For domstolenes virksomhet har uavhengighet og upartiskhet utgjort helt grunnleggende verdier de siste 150 årene. I straffesaker er retten til rettferdig rettergang, lovskrav og tilbakevirkningsforbud, uskyldspresumsjon og forbud mot dobbeltstraff sentrale rettsstatlige prinsipper som er holdt høyt i hevd. Straffesystemet har de seneste årene også vært basert på en grunnleggende respekt for liv og personlig integritet, gjennom bl.a. forbud mot dødsstraff og tortur, samt forbud mot vilkårlig fengsling.

Også utenfor strafferettens område må respekten for den enkeltes frihet sies å være ivaretatt. Det ulovfestede legalitetsprinsipp, som uttrykker at inngrep overfor den enkelte trenger hjemmel i lov, anses for å være konstitusjonell sedvanerett. Dette prinsippet sikrer bl.a. at myndighetene trenger hjemmel i lov for å berøve noen deres frihet, for å ekspropriere deres eiendom, for å inndrive skatter og avgifter, for å pålegge dem å søke om byggetillatelse, for å stanse bilister i rutinekontroll osv.

Ved siden av legalitetsprinsippet står tanken om retten til å delta i demokratiske beslutningsprosesser sterkt i Norge. Tilsvarende sterkt står også yringsfrihet, retten til ikke å bli diskriminert, vern om privatliv og familieliv, personvern, religionsfrihet, forenings- og forsamlingsfrihet, rett til grunnleggende opplæring, rett til helsetilbud og rett til kulturell identitet og kulturuttrykk.

Ved vurderingen av hvilke rettigheter som står sentralt, er det derfor tatt utgangspunkt i Verdenserklæringen og de rettigheter som fremkommer av denne.

Det er samtidig tatt hensyn til de verdier og rettigheter som har stått sentralt i Norge etter annen verdenskrig, selv om ikke alle disse er grunnlovfestet i dag. Menneskerettighetsutvalget viser til at det er et nærliggende behov for å ajourføre Grunnloven i forhold til det samfunn vi lever i. Dette innebærer ikke

at Grunnloven skal gi oss svarene på vanskelige og viktige samfunnsutfordringer, men den bør knesette noen sentrale prinsipper og grunnleggende verdier som i dag utgjør fundamentet for de beslutninger som treffes. På den måten vil man i større utstrekning kunne sikre at individenes frihet, likhet og menneskerverd blir ivaretatt i beslutningsprosessene også i fremtiden.

I den forbindelse er det tatt hensyn til at dagens Norge ikke bare er et annet samfunn enn da Grunnloven ble skrevet i 1814, men også et annet samfunn enn den gang Verdenserklæringen ble utformet i 1948.

De sivile og politiske rettighetene er nødvendige både for å opprettholde individenes likeverd og like rett til deltakelse i samfunnet, og for å sikre gjennomføringen av et levedyktig demokrati.

I forlengelsen av dette har utvalget lagt vekt på at Grunnloven har hatt stor symbolverdi for det norske folk og for nasjonen Norge, samtidig som den til tider har spilt en sentral rolle rettslig og politisk. Utvalgets flertall ser det som viktig å forsøke å bevare Grunnlovens rolle som symbol for nasjonen, men samtidig videreføre Grunnloven som et rettslig og politisk verktøy.

Utvalget finner videre at norsk grunnlovstradisjon, der Grunnloven stadfester noen grunnleggende og prinsipielle utgangspunkter, bør videreføres. Det vil neppe være vellykket å forsøke å detaljregulere rettigheter i Grunnloven. Dette ville gi liten grad av fleksibilitet til bestemmelser som ofte blir stående i lang tid. Av rettspraksis på området, både nasjonalt og i EMD, fremgår det tydelig at anvendelsen av menneskerettighetsbestemmelser ofte vil måtte avgjøres etter en nærmere vurdering av en lang rekke konkrete forhold, der også hensynet til samfunnsutviklingen trekkes inn. Detaljreguleringer i Grunnloven vil i for stor utstrekning kunne binde opp fremtidige generasjoner, og dermed bidra til å svekke Grunnlovens symbolske og politiske funksjon.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets inndeling vises det til Dokument 16 (2011–2012), s. 59 flg.

Nærmere om forslagene

Grunnloven § 92

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en videreføring av Grunnloven § 110 c i en ny § 92. Denne bestemmelsen skal etter forslaget innlede Grunnlovens nye menneskerettighetskapittel.

§ 110 c ble inntatt i Grunnloven i 1994. Bestemmelsen pålegger statens myndigheter å respektere og sikre menneskerettighetene generelt. Bestemmelsen kom inn i forbindelse med forberedelsene til menneskerettsloven av 1999, der Den europeiske menneske-

rettighetskonvensjonen (EMK), konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) og konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) ble inkorporert i norsk rett. Senere er også barnekonvensjonen og kvinnekongresskonvensjonen inkorporert i menneskerettsloven. Grunnloven § 110 c lyder:

«Det paaligger Statens Myndigheter at respektere og sikre Menneskerettighetene. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af Traktater herom fastsættes ved Lov».

Bestemmelsen er ment å gi et generelt uttrykk for menneskerettighetenes sentrale plass i norsk rett.

Menneskerettighetsutvalget har foreslått at bestemmelsens første ledd videreføres som en ny § 92.

§ 110 c annet ledd fastlår at nærmere bestemmelser om menneskerettighetskonvensjoner fastsettes ved lov. Bestemmelsen har hatt sin ønskede effekt ved at menneskerettsloven trådte i kraft i 1999. Menneskerettighetsutvalget viser til at den nå kanskje har oppfylt sin funksjon og at den dermed representerer et overflødig pålegg overfor lovgiver. Utvalget foreslår på denne bakgrunn å ikke videreføre annet ledd i en ny § 92.

Som følge av stat-kirke-forliket mellom samtlige politiske partier representert på Stortinget, fikk Grunnloven § 2 med virkning fra 21. mai 2012 følgende ordlyd:

«Værdigrunnlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighetene.»

Menneskerettighetsutvalget har drøftet om det fortsatt er behov for en generell bestemmelse om myndighetenes plikt til å respektere og sikre menneskerettighetene etter at det ble inntatt en ny formålsbestemmelse i § 2 i Grunnloven. Utvalget viser til at Grunnloven § 2 ikke gir et direkte uttrykk for at det er myndighetene som har plikter i relasjon til menneskerettighetene og at både lovtekniske og pedagogiske hensyn tilsier at § 110 c første ledd videreføres også etter vedtakelsen av ny § 2.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 63 flg.

Forslagsstillerne fremmer fem alternative forslag. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag til ny § 92 om at statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene. I alternativ 2 er bestemmelsen gitt tilføyelsen «slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». I alternativ 3 er det etter modell av innledningen til FNs verdenserklæring om menneskerettighetene inntatt et første

ledd om at alle mennesker har en iboende verdighet og like og uavhengelige rettigheter. I alternativ 4 er det inntatt et første ledd med formuleringen «alle mennesker er født frie og like», mens det i alternativ 5 er tatt inn et annet ledd om at bestemmelser i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner som er bindende for Norge, ikke kan innskrenkes ved lov eller annen myndighetsutøvelse.

Grunnloven § 94

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 94 om frihetsberøvelse til erstatning for Grunnloven § 99. Utvalget viser til at retten til å være fri, samt trygghet for at man ikke vil bli berøvet friheten vilkårlig, er en grunnleggende menneskerettighet. Dette var også erkjent i 1814, og det er reflektert i Grunnloven § 99 første ledd. Etter utvalgets syn bør denne bestemmelsen i Grunnloven § 99 første punktum bygges ut til også å omhandle andre former for frihetsberøvelse enn fengsling. Også frihetsberøvelse som følge av for eksempel psykisk helsevern må ha lov hjemmel, og dette bør fremkomme av Grunnloven.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 113 flg.

Forslagsstillerne fremmer Menneskerettighetsutvalgets forslag til ny § 94.

Grunnloven § 95

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 95 i Grunnloven om rett til rettferdig rettergang og uavhengige domstoler.

Utvalget viser til at retten til en rettferdig rettergang regnes som en helt grunnleggende rettsikkerhetsgaranti i moderne rettsstater. Retten til rettferdig rettergang har kommet til uttrykk flere steder i lovgivningen. Utvalget viser til at en grunnlovfesting av prinsippet vil ha både en symbolsk og en politisk betydning. Den rettslige betydningen vil først og fremst være å vise at prinsippet skal benyttes som et tolkningsmoment ved fortolkningen av annen lovgivning. Prinsippet vil i tillegg fungere som en rettslig skranke for lovgiver. Utvalget viser til at i sin ytterste konsekvens vil en grunnlovfesting av prinsippet også fungere som en absolutt skranke for lovgiver og for domstolene dersom statsmaktene en gang i fremtiden aktivt skulle forsøke å bygge ned rettsstaten. På denne bakgrunn finner utvalget at Grunnloven bør inneholde en bestemmelse om at rettergangen skal være rettferdig.

Utvalget viser til at kravet om uavhengige domstoler kan innfortolkes i Grunnloven §§ 88, 90, 96 første punktum og 98. Selv om domstolene i Norge fungerer uavhengig av de øvrige statsmakter, vil grunnlovfesting av uavhengige domstoler etter utval-

gets syn etablere en mer balansert fremstilling i Grunnloven av forholdet mellom de tre statsmakter.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 118 flg.

Forslagsstillerne fremmer to alternative forslag til ny § 95. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag.

I alternativ 2 er det inntatt et annet ledd om at statens myndigheter skal sikre domstolenes og domernes uavhengighet og upartiskhet.

Grunnloven § 96

Menneskerettighetsutvalget har foreslått endringer i Grunnloven § 96 om uskyldspresumsjonen, forbud mot dobbeltstraff og vern mot full eiendomsavståelse (jf. Grunnloven § 104).

Gjeldende § 96 lyder:

«Ingen kan dømmes uten etter Lov, eller straffes uten etter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted.»

Utvalget viser til at uskyldspresumsjonen er nært knyttet til lovskravet på strafferettens område og foreslår at uskyldspresumsjonen bør grunnlovfestes og inntas som et nytt annet ledd til Grunnloven § 96. Utvalget viser til at forslaget ikke vil medføre noen endring i rettstilstanden, og at den nærmere grensen for når uskyldspresumsjonen er overtrådt, fortsatt må trekkes opp på bakgrunn av nasjonal og internasjonal praksis på området.

Utvalget viser videre til at i likhet med uskyldspresumsjonen er forbudet mot dobbeltstraff en viktig forutsetning for et effektivt lovskrav på strafferettens område. Uten et forbud mot dobbeltstraff i strafferettspleien vil påtalemyndigheten og domstolene i prinsippet kunne forfølge og domfelle den enkelte en rekke ganger under henvisning til den samme lovovertrædelsen. Dette vil etablere en usikkerhet i befolkningen som på sikt vil undergrave tiliten både til strafferettspleien og rettsstaten.

Forbudet mot dobbeltstraff er samtidig av grunnleggende betydning for den enkeltes forutsigbarhet. Dette gjelder både behovet for å kunne forutse konsekvensene av sine handlinger, behovet for å legge forhold bak seg, og mulighetene til å starte på nytt eller gå videre med livet sitt. Gjentatt straff for samme forhold vil i tillegg oppleves som grunnleggende urettferdig, kanskje også som vilkårlig, både for den som rammes og for de som er vitne til at det skjer. Forbudet mot dobbeltstraff må på denne bakgrunn forstås som en av de helt sentrale rettssikkerhetsgarantiene i samfunnet.

På dette grunnlag finner utvalget at forbudet mot dobbeltstraff bør grunnlovfestes, og da i sammenheng med lovskravet og uskyldspresumsjonen i en utvidet § 96. Utvalget viser til at når man skal ta stilling til slike problemstillinger etter en eventuell ny

grunnlovsbestemmelse om forbud mot dobbeltstraff, må dette skje i lys av tidligere praksis fra Høyesterett og EMD, samt i lys av formålet med forbudet mot dobbeltstraff. En grunnlovfesting av forbudet mot dobbeltstraff vil således ikke endre dagens rettstilstand. Utvalget foreslår at formuleringen «ingen kan straffes mer enn én gang for samme handling» inntas som et nytt tredje ledd til § 96.

Utvalget har videre foreslått å videreføre prinsippet i gjeldende § 104 i et nytt fjerde ledd i Grunnloven § 96. Grunnloven § 104 lyder:

«Jord og Boslod kan i intet Tilfælde forbyrdes.»

Bestemmelsen knesetter et forbud mot å inndra fast eiendom og hele den samlede formue som straff for kriminelle handlinger. Grunnloven § 104 i sin nåværende gammelmodige form foreslås opphevet.

Om den nærmere begrunnelsen for forslagene vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 125 flg.

Forslagsstillerne fremmer ett forslag til nytt annet og fjerde ledd, i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag.

Det fremmes tre alternative forslag til tredje ledd. Det første alternativet samsvarer med Menneskerettighetsutvalgets forslag, mens øvrige alternativer samsvarer med alternative formuleringer skissert av utvalget. I alternativ 3 er det inntatt en presisering av at ingen kan straffes mer enn én gang for samme handling «med mindre saken gjenåpnes etter nærmere bestemmelser fastsatt i lov».

Grunnloven § 98

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 98 i Grunnloven om grunnlovfesting av likhetsprinsippet og ikke-diskrimineringsprinsippet. Utvalget går ikke inn for å liste opp de ulike diskrimineringsgrunnlag, men peker på at fordelen med en åpen kategori er at den vil sikre at diskriminering som åpenbart er usaklig og har sammenheng med vesentlige forhold ved en person, blir omfattet. Man unngår dermed å skille skarpt mellom de forhold som listes opp og de forhold som ikke listes opp.

Utvalget viser til at det at alle skal være like for loven, utgjør et grunnleggende krav om likhet, rettferdighet og respekt for menneskeverdet. Grunnlovfesting av likhetsprinsippet vil ikke endre dagens rettstilstand, men synliggjøre og fremheve at det norske rettssystemet er bygget på prinsippet om at alle er like for loven.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 139 flg.

Forslagsstillerne fremmer Menneskerettighetsutvalgets forslag til første ledd om at «alle er like for loven».

Det fremmes 5 alternative forslag til annet ledd. Alternativ 1 baserer seg på Menneskerettighetsutvalgets forslag og alternativ 2 bygger på en alternativ formulering skissert av utvalget.

Alternativ 3 og 4 baserer seg på forslag fremsatt av Karin Andersen, Hallgeir H. Langeland, May Hansen, Lars Peder Brekk og André N. Skjelstad i Dokument nr. 12:5 (2007–2008). Alternativ 5 er en mer kortfattet bestemmelse om at ingen mennesker må utsettes for diskriminering og at nærmere bestemmelser fastsettes i lov.

Forslagene varierer med hensyn til hvorvidt de inneholder diskrimineringsgrunnlag. Videre varierer forslagene med hensyn til om statens forpliktelser er presisert.

Forslaget til tredje ledd baserer seg på et forslag fra Norsk Kvinnesaksforening. Hensikten er å grunnlovfeste en formulering som på en bedre måte fanger opp statens omfattende forpliktelser etter Kvinnekonvensjonen.

Grunnloven § 99

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 99 i Grunnloven om frihet for tanke, samvittighet, religion og livsanskuelse. Bestemmelsen skal erstatte bestemmelsen i Grunnloven § 16 første punktum, som ble vedtatt 21. mai 2012 på grunnlag av statkirke-forliket, jf. Innst. 233 S (2011–2012). Det fulgte av utvalgets mandat at den politiske avtalen som ble inngått mellom de sju partiene på Stortinget 10. april 2008 om staten og Den norske kirke, skulle ligge til grunn for utvalgets arbeid.

Utvalget finner at retten til fri religionsutøvelse bør moderniseres og dermed utvides til å gjelde også tanke- og samvittighetsfrihet, samt annet livssyn enn det religiøse, og viser til at prinsippet om tanke-, samvittighets- og religionsfriheten har en sentral plass i de internasjonale menneskerettighetskonvensjoner.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 152 flg.

Forslagsstillerne fremmer Menneskerettighetsutvalgets forslag til ny § 99.

Grunnloven § 101

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 101 i Grunnloven om forenings- og forsamlingsfrihet.

Utvalget viser til at verken foreningsfrihet eller forsamlingsfrihet er vernet i gjeldende Grunnlov. Grunnloven § 99 annet ledd om bruk av militærmakt mot samlinger forutsetter imidlertid at samlinger normalt vil være tillatt. Også Grunnloven § 100 siste ledd om at det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og offentlig samtale, kan tas til inntekt for at foreninger og for-

samlinger må være tillatt. Den generelle retten til forenings- og forsamlingsfrihet følger i dag av de internasjonale konvensjonene, hvorav flere er gjort til norsk rett gjennom menneskerettsloven av 1999.

Utvalget viser til at grunnlovfesting av forenings- og forsamlingsfriheten ikke vil endre dagens rettstilstand og at det må antas at en slik grunnlovsbestemmelse vil få liten praktisk betydning.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 163 flg.

Forslagsstillerne fremmer Menneskerettighetsutvalgets forslag til ny § 101 i Grunnloven.

Grunnloven § 102

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 102 i Grunnloven om personvern og personopplysningsvern. I dagens grunnlov finnes ikke en generell bestemmelse om respekt for privatlivets fred, personvern eller personopplysningsvern. Gjeldende § 102, som forbyr husinkvisisjoner unntatt i kriminelle tilfeller, må imidlertid forstås som et begrenset utslag av retten til privatliv. I tillegg utgjør Grunnloven § 100 fjerde ledd et begrenset vern om privatlivets fred, ved at bestemmelsen blant annet forbyr brev-sensur utenfor såkalte «Anstalter», dvs. utenfor fengsler eller psykiatriske institusjoner.

Utvalget viser til at privatlivets fred er godt forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og er uttrykkelig slått fast i Verdenserklæringen artikkel 12. Utvalget viser videre til at grunnlovfesting av privatlivets fred, personvern og personopplysningsvern kan sies å ha fått økt aktualitet i de seneste årene, noe som dels har sammenheng med den teknologiske utvikling, dels med den rettslige utvikling. Personvernkommissjonen konkluderte i sin innstilling (NOU 2009:1 Individ og integritet) enstemmig med en anbefaling om grunnlovfesting av retten til personvern og privatlivets fred.

Menneskerettighetsutvalget viser til at en grunnlovfesting av retten til personvern og privatlivets fred i første rekke vil ha den konsekvens at disse prinsippene får en generell forankring i Grunnloven. Grunnlovfestingen vil videre bidra til å løfte de internasjonale menneskerettighetsprinsipper om «right to privacy» inn i en norsk kontekst.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 168 flg.

Forslagsstillerne fremmer 4 alternative forslag. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag.

I alternativ 2 er det byttet om på rekkefølgen av leddene. I Alternativ 3 er det inntatt et annet punktum i første ledd om at husransaker ikke må finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.

Alternativ 4 bygger på tidligere fremsatt grunnlovsforslag fra Vera Lysklætt og Odd Einar Dørum, jf. Dokument nr. 12:18 (2007–2008).

Grunnloven § 104

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 104 i Grunnloven om barns rettigheter. Carl I. Hagen har ikke sluttet seg til dette forslaget, jf. særmerknad gjengitt i Dokument 16 (2011–2012) punkt 11.4.2.

I dagens grunnlov er barn kun direkte omtalt i den nye yringsfrihetsbestemmelsen i § 100 fjerde ledd.

Som et utgangspunkt gjelder menneskerettighetsbestemmelsene i de internasjonale konvensjonene også barn. I tillegg er barns rettigheter særlig regulert i FNs barnekonvensjon av 1989.

Utvalget har funnet at en grunnlovsbestemmelse om barns rettigheter bør inneholde en bestemmelse om vern om barnets personlige integritet. Barnets rett til vern om sin personlige integritet gjelder uavhengig av hvor barnet bor, eller hvor barnet har sitt opphold. Dette innebærer at barnets personlige integritet skal ivaretas enten barnet bor med sin familie eller oppholder seg i for eksempel fosterhjem, barnehjem eller fengsel. Uttrykket «rett til vern» peker på at statens myndigheter har en plikt til å sørge for et regelverk og for håndhevelse av et regelverk som på best mulig måte kan verne barnet fra utnyttelse, vold og mishandling.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 186 flg.

Forslagsstillerne fremmer to alternative forslag til bestemmelsens første ledd. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag. I alternativ 2 er spørsmål som «gjelder» barn byttet ut med spørsmål som «berører» barn.

Det fremmes tre alternative forslag til bestemmelsens annet ledd. Alternativ 1 har formuleringen «avgjørelser som berører barn», alternativ 2 har formuleringen «beslutninger som gjelder barn», mens alternativ 3 har formuleringen «handling og avgjørelser som berører barn».

Det fremmes fem alternative forslag til tredje ledd. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag om at barn har rett til vern om sin personlige integritet og at statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie. I alternativ 2 er formuleringen «fortrinnsvis i egen familie» tatt ut. Det følger av alternativ 3 at statens myndigheter skal iverksette tiltak for å beskytte barnets personlige integritet, herunder beskyttelse mot vold, mishandling, seksuell utnyttelse og andre liknende forhold som kan skade bar-

net. Etter alternativ 4 skal statens myndigheter iverksette tiltak for å beskytte barnets personlige integritet, samt legge forholdene til rette for barnets utvikling og kontakt med egne foreldre. Alternativ 5 innebærer at nærmere bestemmelser om at barnets særlige behov for beskyttelse mot vold, mishandling, seksuell utnyttelse og andre liknende forhold som kan skade barnet eller barnets fysiske og mentale utvikling, fastsettes ved lov.

Grunnloven § 106

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 106 i Grunnloven om bevegesfrihet. Utvalget viser til at bevegesfrihet innebærer en rett for alle med lovlig opphold i et land til å bevege seg fritt innenfor landets grenser og til fritt å velge hvor i landet de vil bosette seg. Dernest innebærer bevegesfrihet en rett for statsborgere til å forlate landet og til å reise inn igjen. I forlengelsen av retten til fri bevegelse finnes en århundrelang tradisjon for at personer som forfølges i sitt hjemland, skal gis beskyttelse i et annet. Dette omtales gjerne som asyl.

Bevegesfrihet er ikke grunnlovfestet. Friheten er heller ikke lovfestet på annen måte enn gjennom inkorporeringen av internasjonale menneskerettighetskonvensjoner i menneskerettsloven av 1999. Grunnloven har heller ingen bestemmelser om beskyttelse av flyktninger. Utvalget viser til at det er få konstitusjoner som omtaler asylrett, og ingen av de nordiske land berører denne problemstillingen i sine konstitusjoner. Utvalget viser til at asyl ikke er et entydig juridisk begrep, men en samlebetegnelse på ulike grader av den beskyttelse som utlendinger kan få i et annet land. Utvalget har kommet til at det ikke vil foreslå grunnlovfesting av rett til asyl eller retten til å søke asyl.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 197 flg.

Forslagsstillerne fremmer to alternative forslag til første ledd i bestemmelsen. Alternativ 1 er i samsvar med forslaget fra Menneskerettighetsutvalget om at enhver som oppholder seg lovlig i riket, fritt kan bevege seg innenfor rikets grenser og velge sitt bosted der. Alternativ 2 gjelder norske borgere og andre med lovlig opphold i riket.

Det fremmes tre alternative forslag til annet ledd om retten til fritt å forlate riket. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag om at ingen kan nektes å forlate riket med mindre det er nødvendig av hensyn til en effektiv rettsforfølgelse eller for avtjening av verneplikt. Etter alternativ 2 kan ingen nektes å forlate riket. I alternativ 3 er det i annet punktum tatt inn en bestemmelse om at norske statsborgere ikke kan landsforvises eller på annen måte nektes adgang til riket.

Grunnloven § 113

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 113 i Grunnloven om legalitetsprinsippet.

Utvalget viser til at Grunnloven i dag ikke inneholder et generelt krav om at myndighetenes inngrep overfor den enkelte trenger hjemmel i lov eller annet rettsgrunnlag, men Grunnloven § 96 inneholder et spesifikt lovskrav på strafferettens område. Utenfor strafferettens område har det over tid utviklet seg en ulovfestet lære der inngrep i borgernes rettsfære trenger hjemmel i lov. Dette legalitetsprinsippet er antatt å være konstitusjonell sedvanerett, og det omfatter både myndighetenes beslutninger og myndighetenes faktiske handlinger.

Utvalget viser videre til at en generell grunnlovsfesting av legalitetsprinsippet i utgangspunktet ikke vil endre dagens rettstilstand. Prinsippet gjelder i norsk rett og har like stor gjennomslagskraft som Grunnloven. Prinsippets sentrale plass for forståelsen av rettsstaten tilsier etter utvalgets syn at det kommer direkte til uttrykk i Grunnloven.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 246 flg.

Forslagsstillerne fremmer fire alternative forslag til ny § 113 i Grunnloven. Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag om at myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov. De øvrige alternativene er basert på alternative formuleringer skissert av utvalget.

Grunnloven § 114

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 114 i Grunnloven om domstolenes prøvingsrett.

Utvalget viser til at det er på det rene at domstolene kan prøve både om forvaltningens beslutninger er i overensstemmelse med norsk lovgivning, og om lovgivning og forvaltningsvedtak er i overensstemmelse med Grunnloven. Det er imidlertid omstridt hvor langt prøvingsretten går og hvor omfattende den bør være.

Utvalget viser til at domstolenes kompetanse til å prøve om lover og forvaltningsvedtak strider mot Grunnloven er en viktig garanti for at menneskerettighetene etterlevs. Dersom menneskerettighetsvernet i Grunnloven utvides i tråd med utvalgets forslag, vil domstolene også kunne utøve kontroll med de nye rettighetsbestemmelsene i Grunnloven. Utvalget viser til at Stortinget de senere år har grunnlovsfestet tidligere konstitusjonell sedvanerett som parlamentarisme og regjeringens opplysningsplikt. Utvalget finner det naturlig at også domstolenes prøvingsrett med lovers grunnlovsmessighet grunnlovsfestes. Dette vil ikke endre dagens rettstilstand, men synliggjøre at domstolene har rett til å foreta prøving både på grunnlag av eldre og nye rettighetsbestemmelser i Grunnloven.

Om den nærmere begrunnelsen for forslagene vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 78 flg.

Forslagsstillerne fremmer to alternative forslag til ny § 114.

Alternativ 1 er i samsvar med Menneskerettighetsutvalgets forslag om at i saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.

Alternativ 2 har fått en tilføyelse om «denne grunnlovs prinsipper om demokratiet, den lovgivende makt, rettsstaten og menneskerettighetene.»

Som alternativ plassering av bestemmelsen foreslås den ledige § 89 i Grunnlovens kapittel D om Den dømmende Magt.

Grunnloven §§ 49, 50 og 52

Menneskerettighetsutvalget viser til at vårt moderne demokrati er bygget opp omkring den enkeltes deltakelse i beslutningsprosessene. Valg til Stortinget reguleres i dag av Grunnloven §§ 49 flg. og valgloven. I Grunnloven § 59 er det nærmere bestemmelser om fordeling av mandater etter distrikt mellom de politiske partiene. I henhold til de internasjonale konvensjonene er det særlig retten til å delta i beslutningsprosesser, samt hemmelige og frie valg, som står sentralt.

Utvalget finner at retten til frie og hemmelige valg bør grunnlovsfestes som nytt annet punktum i Grunnloven § 49.

Om den nærmere begrunnelsen for forslagene vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 250 flg.

Forslagsstillerne fremmer Menneskerettighetsutvalgets forslag til nytt annet punktum i § 49.

Basert på forslag skissert av utvalget fremmes det også forslag til nytt første punktum i Grunnloven § 50 første ledd om at det skal holdes frie og hemmelige stortingsvalg og til § 52 om at folket velger sine representanter til Stortinget gjennom frie og hemmelige valg.

Språkform

Forslagsstillerne fremmer forslagene både i gjeldende grunnlovsspråk og på tidsmessig bokmål og nynorsk. Stortinget fattet 21. mai 2012 vedtak om å be presidentskapet legge til rette for å få utarbeidet nye versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Det ble 31. mai 2012 oppnevnt et utvalg som fikk i mandat å «utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk». Utvalget skulle også «omsette grunnlovsforslagene utarbeidet av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012) til nynorsk, og språklig kvalitetssikre Menneskerettighetsutvalgets forslag utformet på tidsmessig bokmål.»

Forslaget i dette dokumentet bygger på forslaget i Dokument 19 (2011–2012) Rapport fra Grunnavspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

I

§ 16 første punktum oppheves.

II

§ 49 nytt annet punktum skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

Stortingets Representanter velges gjennom frie og hemmelige Valg.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Stortingets representanter velges gjennom frie og hemmelige valg.

–

Storingsrepresentantane blir valde gjennom frie og hemmelege val.

III

§ 50 første ledd nytt første punktum skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

Det skal holdes frie og hemmelige Storthingsvalg.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Det skal holdes frie og hemmelige stortingsvalg.

–

Det skal haldast frie og hemmelege stortingsval.

Nåværende § 50 første ledd første punktum blir første ledd nytt annet punktum.

IV

§ 52 skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

§ 52

Folket vælger sine Ræpresentanter til Storthinget gjennom frie og hemmelige Valg.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 52

Folket velger sine representanter til Stortinget gjennom frie og hemmelige valg.

–

§ 52

Folket vel representantar til Stortinget gjennom frie og hemmelege val.

V

Overskriften til kapittel E skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

E. Menneskerettighederne

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

E. Menneskerettighetene

–

E. Menneskerettane

Alternativ 2 A (originalspråk):

E. Menneskerettigheder

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

E. Menneskerettigheter

–

E. Menneskerettar

VI

Nåværende § 92 flyttes til nytt kapittel F og får nytt paragrafnummer.

Nåværende § 110 c oppheves.

Ny § 92 skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

§ 92

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 92

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.

–

§ 92

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Alternativ 2 A (originalspråk):

§ 92

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne, saaledes som de ere nedfældte i denne Grundlov og i for Norge bindende Traktater herom.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 92

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter.

–

§ 92

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane slik dei er fastsette i denne grunnlova og i traktatar om menneskerettar som er bindande for Noreg.

Alternativ 3 A (originalspråk):

§ 92

Alle Mennesker har iboende Værdighed og lige og uafhængelige Rettigheder.

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne, saaledes som de ere nedfældte i denne Grundlov og i for Norge bindende Traktater herom.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

§ 92

Alle mennesker har iboende verdighet og like og uavhendelige rettigheter.

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne

grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter.

–

§ 92

Alle menneske har ibuande verdigheit og like og uavhendelege rettar.

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane slik dei er fastsette i denne grunnlova og i traktatar om menneskerettar som er bindande for Noreg.

Alternativ 4 A (originalspråk):

§ 92

Alle Mennesker ere fødte frie og lige.

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

§ 92

Alle mennesker er født frie og like.

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.

–

§ 92

Alle menneske er født frie og like.

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Alternativ 5 A (originalspråk):

§ 92

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.

Bestemmelser i internationale Traktater om Menneskerettigheder, som ere bindende for Norge, kunne ikke innskærkes ved Lov eller anden Myndighedsudøvelse.

Alternativ 5 B (bokmål og nynorsk):

§ 92

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.

Bestemmelser i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner som er bindende for Norge, kan ikke innskrenkes ved lov eller annen myndighetsutøvelse.

–

§ 92

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Føresegner i traktatar om menneskerettar som er bindande for Noreg, kan ikkje avgrensast ved lov eller anna utøving av myndigheit.

VII

§ 94 endres som følger:

Alternativ 1:

§ 94 oppheves.

Alternativ 2:

Nåværende § 94 flyttes til nytt kapittel F og får nytt paragrafnummer.

§ 99 første ledd oppheves.

Ny § 94 skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

§ 94

Ingen maa fængsling anholdes eller paa anden Maade berøves Friheden, uden i lovbestemt Tilfælde og paa den ved Lovene foreskrevne Maade. Frihedsberøvelsen maa være nødvendig og ikke udgjøre et uforholdsmæssigt Indgreb.

Anholdte skulle snarest mulig fremstilles for en Domstol. Andre som ere berøvede deres Frihed, kunne faa Frihedsberøvelsen prøvet for Domstoler uden ugrundet Ophold.

For ubeføiet Arrest eller ulovligt Ophold staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 94

Ingen må fengsles eller berøves friheten på annen måte uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. Frihedsberøvelsen må være nødvendig og ikke utgjøre et uforholdsmessig inngrep.

Den pågrepane skal snarest mulig fremstilles for en domstol. Andre som er berøvet sin frihet, kan få frihedsberøvelsen prøvet for domstolene uten ugrunnet opphold.

De som uberettiget har arrestert noen eller ulovlig holdt noen fengslet, står til ansvar for vedkommende.

§ 94

Ingen må fengslast eller bli fråteken fridommen på anna vis utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Fridomstapet må vere naudsynt og ikkje utgjere eit mishøveleg inngrep.

Den pågripne skal snarast råd framstillast for ein domstol. Andre som er fråtekne fridommen, kan få fridomstapet prøvd for domstolane utan grunnlaus dryging.

Dei som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommande.

VIII

§ 95 endres som følger:

Alternativ 1:

§ 95 oppheves.

Alternativ 2:

Nåværende § 95 flyttes til nytt kapittel F og får nytt paragrafnummer.

§ 98 endres som følger:

Alternativ 1:

§ 98 oppheves.

Alternativ 2:

Nåværende § 98 flyttes til nytt kapittel F og får nytt paragrafnummer.

Ny § 95 skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

§ 95

Enhver har Ret til at faa sin Sag afgjort af en uafhængig og upartisk Domstol inden rimelig Tid. Rettergangen skal være retfærdig og offentlig. Retten kan imidlertid lukke Retsmødet dersom Hensynet til Parternes Privatliv eller tungtveiende almene Interesser gjøre det nødvendigt.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 95

Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig og upartisk domstol innen rimelig tid. Rettergangen skal være rettferdig og offentlig. Retten kan

likevel lukke rettsmøtet dersom hensynet til partenes privatliv eller tungtveiende allmenne interesser gjør det nødvendig.

–

§ 95

Alle har rett til å få saka si avgjort av ein uavhengig og upartisk domstol innan rimeleg tid. Rettargangen skal vere rettviss og offentleg. Retten kan likevel stengje rettsmøtet dersom omsynet til privatlivet til partane eller tungtvegande allmenne interesser krev det.

Alternativ 2 A (originalspråk):

§ 95

Enhver har Ret til at faa sin Sag afgjort af en uafhængig og upartisk Domstol inden rimelig Tid. Rettergangen skal være retfærdig og offentlig. Retten kan imidlertid lukke Retsmødet dersom Hensynet til Parternes Privatliv eller tungtveiende almene Interesser gjøre det nødvendigt.

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre Domstolernes og Dommernes Uafhængighed og Upartiskhed.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 95

Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig og upartisk domstol innen rimelig tid. Rettergangen skal være rettfærdig og offentlig. Retten kan likevel lukke rettsmøtet dersom hensynet til partenes privatliv eller tungtveiende allmenne interesser gjør det nødvendig.

Statens myndigheter skal sikre domstolenes og dommernes uavhengighet og upartiskhet.

–

§ 95

Alle har rett til å få saka si avgjort av ein uavhengig og upartisk domstol innan rimeleg tid. Rettargangen skal vere rettviss og offentleg. Retten kan likevel stengje rettsmøtet dersom omsynet til privatlivet til partane eller tungtvegande allmenne interesser krev det.

Dei statlege styresmaktene skal sikre at domstolane og dommarane er uavhengige og upartiske.

IX

§ 96 nytt annet ledd skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

Enhver har Ret til at blive anset som uskyldig, indtil Skyld er bevist efter Loven.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Enhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.

–

Alle har rett til å bli rekna som uskuldige til skuld er prova etter lova.

X

§ 96 nytt tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

Ingen kan straffes mere end een Gang for samme Handling.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan straffes mer enn én gang for samme handling.

–

Ingen kan straffast meir enn éin gong for same handling.

Alternativ 2 A (originalspråk):

Ingen kan straffeforfølges mere end een Gang for samme Handling.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan straffeforfølges mer enn én gang for samme handling.

–

Ingen kan straffefølgjast meir enn éin gong for same handling.

Alternativ 3 A (originalspråk):

Ingen kan straffes mere end een Gang for samme Handling, medmindre Sagen gjenåbnes efter nærmere Bestemmelser som fastsættes ved Lov.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan straffes mer enn én gang for samme handling, med mindre saken gjenåpnes etter nærmere bestemmelser fastsatt i lov.

–

Ingen kan straffast meir enn éin gong for same handling, med mindre saka blir gjenopna etter nærare føresegner fastsette i lov.

XI

§ 104 oppheves.

§ 96 nytt fjerde ledd skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

Ingen kan dømmes til at afstaa fast Eiendom eller samlet Formue, medmindre Værdierne ere benyttede til eller ere Udbytte fra en strafbar Handling.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan dømmes til å avstå fast eiendom eller samlet formue, med mindre verdiene er benyttet til eller er utbytte fra en straffbar handling.

–

Ingen kan dømmast til å avstå fast eiedom eller heile eiga si om ikkje verdiane er nytta til eller er utbyte frå ei strafflagd handling.

XII

§ 95 oppheves.

§ 98 oppheves.

§ 101 oppheves.

§ 103 oppheves.

Ny § 98 første ledd skal lyde:

Alternativ A (originaltekst):

Alle ere lige for Loven.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Alle er like for loven.

–

Alle er like for lova.

XIII

Ny § 98 annet ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originaltekst):

Intet Menneske maa udsættes for usaglig eller uforholdsmæssig Forskelsbehandling.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.

–

Ikkje noko menneske må utsetjast for usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling.

Alternativ 2 A (originaltekst):

Ingen maa udsættes for Diskriminering paa Grundlag af Kjøen, Etnicitet, Sprog, Funktionsevne, sexuell Orientering, Kjønsudtryk, Religion, Livssyn, politisk Syn, Helse, Alder eller andre lignende væsentlige Forhold ved en Person.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Ingen må utsettes for diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller andre lignende vesentlige forhold ved en person.

–

Ingen må diskriminerast på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller andre liknande vesentlege sider ved ein person.

Alternativ 3 A (originaltekst):

Ingen maa udsættes for Diskriminering paa Grund af Kjøen, Hudfarve, national eller etnisk Oprindelse, sproglig eller religiøs Tilhørighed, Funktionshemning, sexuel Orientering, Kjønsidentitet, Alder eller Status forøvrig.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

Ingen må utsettes for diskriminering på grunnlag av kjønn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, språklig eller religiøs tilhørighet, funksjonshemming, seksuell orientering, kjønnsidentitet, alder eller status for øvrig.

–

Ingen må diskriminerast på grunnlag av kjønn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opphav, språkleg eller religiøs tilknytning, funksjonshemming, seksuell orientering, kjønnsidentitet, alder eller status elles.

Alternativ 4 A (originaltekst):

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre at ingen udsættes for Diskriminering paa Grund af

Kjøn, Hudfarve, national eller etnisk Oprindelse, sproglig eller religiøs Tilhørighed, Funktionshemning, sexuel Orientering, Kjønnsidentitet, Alder eller Status forøvrig.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

Statens myndigheter skal sikre at ingen utsettes for diskriminering på grunnlag av kjønn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, språklig eller religiøs tilhørighet, funksjonshemning, seksuell orientering, kjønnsidentitet, alder eller status for øvrig.

–

Dei statlege styresmaktene skal sikre at ingen blir diskriminert på grunnlag av kjønn, hudfarge, nasjonalt eller etnisk opphav, språkleg eller religiøs tilknytning, funksjonshemming, seksuell orientering, kjønnsidentitet, alder eller status elles.

Alternativ 5 A (originaltekst):

Ingen Mennesker maa udsættes for Diskriminering. Nærmere Bestemmelser fastsættes ved Lov.

Alternativ 5 B (bokmål og nynorsk):

Ingen mennesker må utsettes for diskriminering. Nærmere bestemmelser fastsettes i lov.

–

Ikkje noko menneske må diskriminerast. Nærare føresegner blir fastsette i lov.

XIV

Ny § 98 tredje ledd skal lyde:

Alternativ A (originaltekst):

Kvinder og Mænd have samme Rettigheder og Pligter. Statens myndigheder skulle lægge Forholdene til Rette for at særlig Kvinder kunne udøve deres Rettigheder.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

Kvinner og menn har same rettigheter og plikter. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at særlig kvinner kan utøve sine rettigheter.

–

Kvinner og menn har same rettar og plikter. Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at særleg kvinner kan utøve sine rettar.

XV

Nåværende § 99 oppheves.

Ny § 99 skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

§ 99

Enhver har Frihed for Tanke, Samvittighed, Religion og Livsanskuelse. Denne Frihed omfatter Ret til at ændre Religion eller Livssyn efter eget Valg og til at praktisere sin Religion eller sit Livssyn alene eller i Fællesskab med Andre.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 99

Enhver har frihet for tanke, samvittighet, religion og livsanskuelse. Denne friheten omfatter rett til å endre religion eller livssyn etter eget valg, og til å praktisere sin religion eller sitt livssyn alene eller i fellesskap med andre.

–

§ 99

Alle har fridom for tanke, samvit, religion og livssyn. Denne fridommen femner om retten til å skifte religion eller livssyn etter eige val, og til å praktisere religionen eller livssynet åleine eller i lag med andre.

XVI

§ 99 annet ledd oppheves.

§ 101 oppheves.

Ny § 101 skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

§ 101

Enhver har Ret til at danne, slutte sig til og melde sig ud af Foreninger, herunder Fagforeninger og politiske Partier.

Alle kunne mødes i fredelige Forsamlinger og Demonstrationer.

Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed og den ikke øieblikkelig adskilles, efterat de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør, ere den trende Gange lydelig forelæste af den civile Øvrighed.

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

§ 101

Enhver har rett til å danne, slutte seg til og melde seg ut av foreninger, herunder fagforeninger og politiske partier.

Alle kan møtes i fredelige forsamlinger og demonstrasjoner.

Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.

–

§ 101

Alle har rett til å skipe, melde seg inn i og melde seg ut av foreningar, medrekna fagforeningar og politiske parti.

Alle kan møtast i frededelege forsamlingar og demonstrasjonar.

Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst å så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese lovføresegnene om opprør høgt og tydeleg for henne.

XVII

§ 102 oppheves.

Ny § 102 skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

§ 102

Enhver har Ret til Respekt for sit Privatliv og Familieliv, sit Hjem og sin Kommunikation.

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre et Værn om den personlige Integritet og om personlige Oplysninger. Systematisk Indhentning, Opbevaring og Brug af Oplysninger om Andres personlige Forhold kan kun finde Sted i Henhold til Lov.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 102

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.

Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet og om personlige opplysninger. Systematisk innhenting, oppbevaring og bruk av opplysninger om andres personlige forhold kan bare finne sted i henhold til lov.

–

§ 102

Alle har rett til respekt for privatlivet og familielivet sitt, for heimen sin og kommunikasjonen sin.

Dei statlege styresmaktene skal sikre eit vern om den personlege integriteten og om personlege opplysningar. Systematisk innsamling, lagring og bruk av opplysningar om andres personlege tilhøve kan berre skje i samsvar med lov.

Alternativ 2 A (originalspråk):

§ 102

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre et Værn om den personlige Integritet og om personlige Oplysninger.

Enhver har Ret til Respekt for sit Privatliv og Familieliv, sit Hjem og sin Kommunikation.

Systematisk Indhentning, Opbevaring og Brug af Oplysninger om Andres personlige Forhold kan kun finde Sted i Henhold til Lov.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 102

Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet og om personlige opplysninger.

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.

Systematisk innhenting, oppbevaring og bruk av opplysninger om andres personlige forhold kan bare finne sted i henhold til lov.

–

§ 102

Dei statlege styresmaktene skal sikre eit vern om den personlege integriteten og om personlege opplysningar.

Alle har rett til respekt for privatlivet og familielivet sitt, for heimen sin og kommunikasjonen sin.

Systematisk innsamling, lagring og bruk av opplysningar om andres personlege tilhøve kan berre skje i samsvar med lov.

Alternativ 3 A (originalspråk):

§ 102

Enhver har Ret til Respekt for sit Privatliv og Familieliv, sit Hjem og sin Kommunikation. Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre et Værn om den personlige Integritet.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

§ 102

Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.

Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet.

–

§ 102

Alle har rett til respekt for privatlivet og familielivet sitt, for heimen sin og kommunikasjonen sin. Det må ikkje utførast husransakingar, så nær som i kriminelle tilfelle.

Dei statlege styresmaktene skal sikre eit vern om den personlege integriteten.

Alternativ 4 A (originalspråk):

§ 102

Enhver har Ret til Respekt for Privatliv og Hjem. Enhver har Ret til Beskyttelse af Personoplysninger om sig selv, til Indsyn i saadanne Oplysninger og til om nødvendig å kunne korrigere Indholdet. Saadanne Oplysninger kunne bare benyttes i Overensstemmelse med udtrykkelig angivne Formaal og paa Grundlag af Lov eller informert Samtykke fra den, Oplysningerne gjælde. De skulle slettes, naar Formaalet ikke længer er tilstede.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

§ 102

Enhver har rett til respekt for privatliv og hjem. Enhver har rett til beskyttelse av personopplysninger om seg selv, til innsyn i slike opplysninger og til om nødvendig å kunne korrigere innholdet. Slike opplysninger kan bare benyttes i samsvar med uttrykkelig angitte formål og på grunnlag av lov eller informert samtykke fra den opplysningen gjelder. De skal slettes når formålet ikke lenger er til stede.

–

§ 102

Alle har rett til respekt for privatliv og heim. Alle har rett til tryggleik for personopplysningar om seg sjølve, til innsyn i slike opplysningar og til å kunne rette innhaldet om det trengst. Slike opplysningar kan berre nyttast i samsvar med uttrykkeleg namngjevne føremål og på grunnlag av lov eller informert samtykke frå den opplysninga gjeld. Opp-

lysningane skal slettast når føremålet ikkje lenger er til stades.

XVIII

§ 104 oppheves.

Ny § 104 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originaltekst):

Børn have Krav paa Respekt for deres Menneskeværd. De have Ret til at blive hørte i Spørgsmaal som gjælde dem selv, og deres Mening skal tillægges Vægt i Overensstemmelse med deres Alder og Udvikling.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

–

Born har krav på respekt for menneskeverdet sitt. Dei har rett til å bli høyrde i spørsmål som gjeld dei sjølve, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget.

Alternativ 2 A (originaltekst):

Børn have Krav paa Respekt for deres Menneskeværd. De have Ret til at blive hørte i Spørgsmaal som berøre dem selv, og deres Mening skal tillægges Vægt i Overensstemmelse med deres Alder og Udvikling.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som berører dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

–

Born har krav på respekt for menneskeverdet sitt. Dei har rett til å bli høyrde i spørsmål som gjeld dei sjølve, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget.

XIX

Ny § 104 annet ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originaltekst):

Ved Afgjørelser som berøre Børn, skal Barnets Bedste være et grundlæggende Hensyn.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Ved avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

–

I avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn.

Alternativ 2 A (originaltekst):

Beslutninger som gjælde Børn skal ivareta Hensynet til Barnets Bedste.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Beslutninger som gjelder barn skal ivareta hensynet til barnets beste.

–

Avgjerder som gjeld born skal ta omsyn til kva som er best for barnet.

Alternativ 3 A (originaltekst):

Ved Handlinger og Afgjørelser som berøre Børn, skal Barnets Bedste være et grundlæggende Hensyn.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

–

Ved handlingar og i avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn.

XX

Ny § 104 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originaltekst):

Børn have Ret til Værn om deres personlige Integritet. Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for Barnets Udvikling, herunder at sikre at Barnet faar den nødvendige økonomiske, sociale og sundhedsmæssige Tryghed, fortrinnsvis i egen Familie.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

–

Born har rett til vern om den personlege integriteten sin. Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for utviklinga til barnet og mellom anna sjå til at det får den økonomiske, sosiale og helsemessige tryggleiken som det treng, helst i sin eigen familie.

Alternativ 2 A (originaltekst):

Børn have Ret til Værn om deres personlige Integritet. Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for Barnets Udvikling, herunder at sikre at Barnet faar den nødvendige økonomiske, sociale og sundhedsmæssige Tryghed.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet.

–

Born har rett til vern om den personlege integriteten sin. Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for utviklinga til barnet og mellom anna sjå til at det får den økonomiske, sosiale og helsemessige tryggleiken som det treng.

Alternativ 3 A (originaltekst):

Det paaligger Statens Myndigheder at iverksætte Tiltak for at beskytte Børns personlige Integritet, herunder Beskyttelse imod Vold, Mishandling, sexuel Udnyttelse og andre lignende Forhold som kan skade Barnet.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

Statens myndigheter skal iverksette tiltak for å beskytte barnets personlige integritet, herunder beskyttelse mot vold, mishandling, seksuell utnyttelse og andre liknende forhold som kan skade barnet.

–

Dei statlege styresmaktene skal setje i verk tiltak for å verne den personlege integriteten til born, medrekna vern mot vald, mishandling, seksuell utnytting og andre liknande tilhøve som kan skade barnet.

Alternativ 4 A (originaltekst):

Det paaligger Statens Myndigheder at iverksette Tiltak for at beskytte Børns personlige Integritet, samt legge Forholdene til rette for Barnets Udvikling og kontakt med egne Forældre.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

Statens myndigheter skal iverksette tiltak for å beskytte barnets personlige integritet, samt legge forholdene til rette for barnets utvikling og kontakt med egne foreldre.

–

Dei statlege styresmaktene skal setje i verk tiltak for å verne den personlege integriteten til born, og leggje til rette for barnets utvikling og kontakt med egne foreldre.

Alternativ 5 A (originaltekst):

Nærmere Bestemmelser om Barnets særlige Behov for Beskyttelse mod Vold, Mishandling, sexuel Udnyttelse og andre lignende Forhold, som kan skade Barnet eller Barnets fysiske og mentale Udvikling, fastsættes ved Lov.

Alternativ 5 B (bokmål og nynorsk):

Nærmere bestemmelser om barnets særlige behov for beskyttelse mot vold, mishandling, seksuell utnyttelse og andre lignende forhold som kan skade barnet eller barnets fysiske og mentale utvikling, fastsettes ved lov.

–

Nærare føresegner om borns særlege behov for vern mot vald, mishandling, seksuell utnytting og andre liknande forhold som kan skade borna eller deira fysiske eller mentale utvikling, blir fastsette i lov.

Alternativ 1 (A eller B) til 5 (A eller B) kan eventuelt vedtas som ny § 104 fjerde ledd, med et annet av alternativene som tredje ledd.

XXI

§ 106 flyttes til nytt kapittel F og får nytt paragrafnummer.

Ny § 106 første ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

Enhver, som opholder sig lovlig i Riget, kan frit bevæge sig indenfor Rigets Grænser og vælge sit Bosted der.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Enhver som oppholder seg lovlig i riket, kan fritt bevege seg innenfor rikets grenser og velge sitt bosted der.

–

Alle som oppheld seg lovleg i riket, kan fritt ferdast innanfor grensene og velje bustad der.

Alternativ 2 A (originalspråk):

Norske Borgere og andre med lovlig Ophold i Riget kunne frit bevæge sig indenfor Rigets Grænser og vælge sit Bosted der.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Norske borgere og andre med lovlig opphold i riket kan fritt bevege seg innenfor rikets grenser og velge sitt bosted der.

–

Norske borgarar og andre som har lovleg opphald i riket kan fritt ferdast innanfor grensene og velje bustad der.

XXII

Ny § 106 annet ledd skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

Ingen kan negtes at forlade Riget, medmindre det er nødvendigt af Hensyn til en effektiv Retsforfølgelse eller for Aftjening af Værnepligt. Norske Statsborgere kunne ikke negtes Adgang til Riget.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan nektes å forlate riket med mindre det er nødvendig av hensyn til en effektiv rettsforfølgelse eller for avtjening av verneplikt. Norske statsborgere kan ikke nektes adgang til riket.

–

Ingen kan nektast å forlate riket om det ikkje trengst av omsyn til effektiv rettsforfølging eller fordi dei skal gjere verneplikt. Norske statsborgarar kan ikkje nektast tilgjenge til riket.

Alternativ 2 A (originalspråk):

Ingen kan negtes at forlade Riget.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan nektes å forlate riket.

–

Ingen kan nektast å forlate riket.

Alternativ 3 A (originalspråk):

Ingen kan negtes at forlade Riget, medmindre det er nødvendigt af Hensyn til en effektiv Retsfølgelse eller for Aftjening af Værnepligt. Norske Statsborgere kunne ikke landsforvises eller paa anden Maade negtes Adgang til Riget.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

Ingen kan nektes å forlate riket, med mindre det er nødvendig av hensyn til en effektiv rettsfølgelse eller for avtjening av verneplikt. Norske statsborgere kan ikke landsforvises eller på annen måte nektes adgang til riket.

–

Ingen kan nektast å forlate riket om det ikkje trengst av omsyn til effektiv rettsfølgelse eller fordi dei skal gjere verneplikt. Norske statsborgarar kan ikkje landsforvisast eller på anna måte nektast tilgjenge til riket.

XXIII

Ny § 113 skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

§ 113

Myndighedernes Indgrep overfor den Enkelte maa have Grundlag i Lov.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 113

Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.

–

§ 113

Styresmaktene må ha grunnlag i lov for å gripe inn overfor einskildmennesket.

Alternativ 2 A (originalspråk):

§ 113

Ethvert Indgrep overfor den Enkelte maa have Hjemmel i Lov.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 113

Ethvert inngrep overfor den enkelte må ha hjemmel i lov.

–

§ 113

Alle inngrep overfor den einskilde må ha heimel i lov.

Alternativ 3 A (originalspråk):

§ 113

Indgrep overfor den Enkelte maa skje på Grundlag af Lov.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

§ 113

Inngrep i den enkeltes handlefrihet må skje på grunnlag av lov.

–

§ 113

Inngrep i handlefridomen til den einskilde må ha grunnlag i lov.

Alternativ 4 A (originalspråk):

§ 113

Ethvert offentlig Indgrep i den Enkeltes Handlefrihed maa være forankret i Lov.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

§ 113

Ethvert offentlig inngrep i den enkeltes handlefrihet må være forankret i lov.

–

§ 113

Alle offentlege inngrep i handlefridomen til den einskilde må ha grunnlag i lov.

XXIV

Alternativ 1 A (originalspråk):

Ny § 114 skal lyde:

§ 114

I Sager som reises for Domstolerne, have Domstolerne Ret og Pligt til at prøve hvorvidt Love og andre Beslutninger trufne af Statens Myndigheder stride mod Grundloven.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

Ny § 114 skal lyde:

§ 114

I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.

–

§ 114

I saker som blir reiste for domstolane, har domstolane rett og plikt til å prøve om lover og andre avgjerder tekne av dei statlege styresmaktene strir mot Grunnlova.

Alternativ 2 A (originalspråk):

Ny § 114 skal lyde:

§ 114

I Sager som reises for Domstolene, have Domstolene Ret og Pligt til at prøve hvorvidt Love og andre Beslutninger truffet af Statens Myndigheder stride mod Grundloven, etter denne Grundlovs Principer om Demokratiet, den lovgivende Magt, Retsstaten og Menneskerettighederne.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

Ny § 114 skal lyde:

§ 114

I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven, etter denne grunnlovs prinsipper om demokratiet, den lovgivende makt, rettsstaten og menneskerettighetene.

–

§ 114

I saker som blir reiste for domstolane, har domstolane rett og plikt til å prøve om lover og andre avgjerder tekne av dei statlege styresmaktene strir mot Grunnlova, etter prinsippene i denne grunnlova om demokratiet, den lovgjevande makta, rettsstaten og menneskerettane.

Alternativ 3 A (originalspråk):

§ 89 skal lyde:

§ 89

I Sager som reises for Domstolene, have Domstolene Ret og Pligt til at prøve hvorvidt Love og andre Beslutninger truffet af Statens Myndigheder stride mod Grundloven.

Alternativ 3 B (bokmål og nynorsk):

§ 89 skal lyde:

§ 89

I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.

–

§ 89

I saker som blir reiste for domstolane, har domstolane rett og plikt til å prøve om lover og andre avgjerder tekne av dei statlege styresmaktene strir mot Grunnlova.

Alternativ 4 A (originalspråk):

§ 89 skal lyde:

§ 89

I Sager som reises for Domstolene, have Domstolene Ret og Pligt til at prøve hvorvidt Love og andre Beslutninger truffet af Statens Myndigheder stride mod Grundloven, efter denne Grundlovs Principer om Demokratiet, den lovgivende Magt, Retsstaten og Menneskerettighederne.

Alternativ 4 B (bokmål og nynorsk):

§ 89 skal lyde:

§ 89

I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven, etter denne grunnlovs prinsipper om demokratiet, den lovgivende makt, rettsstaten og menneskerettighetene.

–

§ 89

I saker som blir reiste for domstolane, har domstolane rett og plikt til å prøve om lover og andre avgjerder tekne av dei statlege styresmaktene strir mot Grunnlova, etter prinsippene i denne grunnlova om demokratiet, den lovgjevande makta, rettsstaten og menneskerettane.

XXV

Overskriften til nytt kapittel F skal lyde:

Alternativ A (originalspråk):

F. Almindelige Bestemmelser

Alternativ B (bokmål og nynorsk):

F. Alminnelige bestemmelser

–

F. Allmenne føresegner

XXVI

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer i og henvisninger til bestemmelser som berøres av at det blir vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller som berøres av at alternativer i forslaget her blir vedtatt.

Grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2011–2012 som angår bestemmelser som berøres av at det blir vedtatt et nytt kapittel E i Grunnloven om menneskerettigheter eller av at alternativer i forslaget her blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.

28. september 2012

Per-Kristian Foss

Martin Kolberg

Marit Nybakk

Jette F. Christensen

Anders Anundsen

Hallgeir H. Langeland

Per Olaf Lundteigen

Geir Jørgen Bekkevold

Trine Skei Grande

Referert i Stortingets møte 28. september 2012.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Dag Terje Andersen
president